

ALAM-PEDJA LKA KOOSTÖÖKOGU KOOSOLEKU PROTOKOLL

Keskonnaameti Tartu kontor, Aleksandri 14, Tartu
Algus kell 16:30, lõpp kell 22:30

18. detsember 2018. a

Juhatas ja protokollis: Kaili Viilma
Osalejate nimekiri lisas 1.

PÄEVAKORD

1. Hundi olukorrast Eestis (Marko Kübarsepp, KAUR)
2. Kaitsekorralduslikud tööd 2018. ja 2019. aastal (Priit Voolaid, RMK)
3. Külastuskorralduslikud tööd 2018. ja 2019. aastal (Malle Oras, RMK)
4. Võimalik kraavide taastamine Palupõhja ümbruse niitudel (Avo Rosenvald)
5. Taliteede puhastamine kohalike initsiatiivil (Jaak Volmer)
6. Palupõhja looduskooli tegemistest (Robert Oetjen)
7. 2018. a pildiprogramm Sven Začekilt
8. Jääaja programm Arne Aderilt

1. Hundi olukorrast Eestis (Marko Kübarsepp)

Saime video- ja pildimaterjali vahendusel teada, et hundid on väga territoriaalsed ning vajadusel hõivavad territooriume naaberkarja juhtpaari hävitamisega. Veebruaris-märtsis on jooksuaeg. Hooaja jooksul on neil tavaliselt 6-10 erinevat pesitsuskohta, mitte üks koobas nagu enamasti arvatakse. Märtsis sündinud poegade imetamise püüab ema juunis lõpetada. Pojad kosuvad ca 300 g nädalas. 1. a kutsikaid murdmisretkedele tavaliselt kaasa ei võeta. Novembriks on pesakond juba täiesti rändava eluviisiga. 10-15 põdravasikat hooaja jooksul (peamiselt suvel) sööb üks kari, muidu on toiduks enamasti metskitsed ja -sead, vähem koprad.

Jahil on hundi arvukusele kõige suurem mõju. Hiljemalt detsembriks on 1/3 karjadest Eestis juba lõhutud, jahiperioodi lõpuks on puutumata vast paar pesakonda. Kokku on Eestis aastati keskmiselt veidi vähem kui 20 pesakonda. Alam-Pedja piirkonnas/ümbruses on headel aegadel olnud ka 2-3 pesakonda, kuid juba aastaid pole kaitsealal pesitsuskohta enam olnud.

2018. aastast on hundi küttimine Eestis korraldatud 20 ohjamisalana, millel on 6 tuumikala, kus hunt võiks kindlasti säilida, s.h. Alam-Pedja ja Soomaa. Küttimismahud määratakse ohjamisalade kaupa, lähtudes sealjuures pesakondade seireandmetest. 2018. aasta alguses oli kütitud huntidest ca 70% kärntõves, sel aastal on olukord parem. Hundid elavad talved siiski ka kärntõves üle.

Spontaanse ettekandena nägime ka Puhja kandi loodushuvilise jahimehe Sulevi videomaterjali hundist, ilvesest, rebastest, metsseast ja karust!

2. RMK tegemistest looduskaitseliste investeeringute vallas (Priit Voolaid)

- 2018. aastal tehtud **Ilmatsalu luha** hekseldamistööd, esialgu kavandatud 360 hektarist jäi väljaspool kaitseala asuva juurdepääsu läbimatuks muutumise tõttu tegemata ca 60 ha, tehtud sai 306,4 ha. See ala ei lähe ilmselt hooldusesse, vaid peab hakkama teatud intervalliga üle hekseldama, et maastikku avatuna hoida.

Leho Luigujõe: Sellel alal on kolm rohuneipi mängu ning sinna peaks kindlasti elustiku seire peale panema, et jälgida, kuidas nii suure ala hekseldamine liikidele mõjub.

Jüri Ketner: Tegu on ka selle kandi parima kalade kudealaga.

Kaili Viilma: 2019. aastal on plaanis ikkagi läbi viia luhtade erinevate hooldusvõtete uuring, mille lähteülesanne sai 2018. aastal kokku pandud.

- **Nasja nurgas** hekseldati ja freesiti 53 ha suurune ala ning kokkuleppel hooldajaga (viljar Ilves) tuleb järgmisel aastal teha veel kaks korda järeltaastamist, sest ala ei ole hetkel veel niitmiskõlbulik.
- **Koosa luhal** tehti kahasse HAPPIRIVER projektiga 9,3 ha ulatuses järeltaastamist (freesimist), et tagada ala hooldatavus.
- **Kirna** matkaraja ääres tehti ära **vaadete avamine**; materjal veeti rajast kaugemale ning töö peaks olema piisava kvaliteediga.
- 2019. aastal on plaanis **Pikknurme luha taastamine** – puistu raie ja freesimine. Ala on plaanis anda karjatamiseks.
- 2019. aastal tehakse ka Verevi 2. luha raie, hekseldamine ja freesimine (Hanso) kokku 108,1 ja 33,9 ha suurusel alal. Ala ei ole kunagi täiesti lage olnud ja RMK saab lasta säilitada üksikuid puid, kuid kindlasti tehakse ala lagedamaks kui see ajalooliselt on olnud.
- RMK on koostöös ELFiga panustanud ka Soosaare raba taastamisse.

Ettepanek: Kuna sügisel pakutud aeg Soosaare raba taastamisala külastuseks paljudele huvilistele ei sobinud, siis korraldab KeA Alam-Pedja koostöökogu liikmetele uue ja pikema etteteatamise ajaga ürituse 2019. aasta kevadel.

- Laashoone piirkonnas on ka pärast luhateede rajamist jätkuvalt probleeme mõnede kohtade läbitavusega. RMK on objekti üle vaadanud ja arutanud ning arutab veel eeloleval aastal **Arvi Põldaas'iga võimalikud lahendused läbi, s.h. kaalutakse ka uue luhatee lõigu rajamist metsasihile.**

Viljar Ilves: Luhateid kasutatakse üha enam autodega luhta sõitmiseks. Kirna matkarajal sõidetakse nüüd juba Altnurga tornini välja. Teedele tuleks panna tõkked. Piisaks suurest betoonist vundamendiblokist, mida luhatraktor suudab liigutada, kuid sõiduauto mitte.

Sven Začek: Alam-Pedja luhtade piirkonnas ei ole võimalik ilma mootorsõidukite mürata enam liikuda. Kalamehed sõidavad masinatega otse veepiirile, reostavad maastikku ebaseaduslike lõkkekohtade, prügi jms-ga. Luhateed peaks olema kinni pandud võimalikult kaugelt (kogu kaitseala Laeva jõe sillalt), et inimesed peaksid jalgsi kõndima, mitte ei saaks autoga jõe äärde sõita. Mida enam mootorsõidukeid, seda vähem elustikku.

Sulev Puhjast: Reku piirkonnas on nädalalõppudel paarikümne mehelised kiivritega ATV-sõitjad, kes luhta kihutama lähevad.

Priit Voolaid: RMK ei toeta tõkkepuude paigaldamist ega teede sulgemist, vaid inimesed peaks aru saama ka liiklusmärkidest. Kui inimesed pargivad auto tee lõppu, siis ei tee see loodusele mingit kahju.

Kaili Viilma: katendiga luhateel sõitmise ja sinna parkimise vastu ei kellelgi midagi, kuid lubamatu on katendilt mahasõit luhale. KeA on korduvalt luhtade juurdepääsudele mahasõidu tõkestamise teema tõstatanud ja vastavate kaitsekorralduslike tööde kulude ettepaneku ka järgmise rahastusperioodi tarbeks teinud. Püüame teema aktiivsena hoida. Samuti tutvustas Viljar

Ilves luhateede probleemi Keskkonnaministeeriumi looduskaitseosakonna delegatsioonile, kes 17.10.2018 Alam-Pedja looduskaitseala külastas. Tartu maakonnas on hetkel kogu jahinduse, metsanduse ja looduskaitse valdkonna peale jäänud üks naisinspektor, kes kindlasti ei suuda piisavat järelevalvet tagada.

Ettepanek: Luhateedele peab panema vaid traktoriga liigutatavad betoontökked ja ka liikluskeelumärgid ning tagama järelevalve vähemalt kaks korda nädalas. Laashoonele vaja 2 liiklusmärki – tupik ja sissesõidu keeld, sulgeda tuleks Külaaseme piirkonna uued teeotsad, Nasja luhatee ots ja Reku tee (Koosa luha) teeots.

3. RMK tegemistest külastuskorralduse vallas (Malle Oras)

- Seoses loodusvahtide vahetusega Alam-Pedjal on RMK-l olnud radade hoolduses tõrkeid, kuid loodetavasti on need probleemid praeguseks lahenenud ja edaspidine töö sujub oluliselt paremini.
- Rippsild Kirna rajal saab peagi korda, vaated on avatud ja katus saab lõkkekoha varjualusele peale.
- Kuna luhtade juurdepääsud meelivad Kirnas koguni kuni rippillani autoga sõitma, siis küsib RMK ettepanekuid, kuidas sulgeda juurdepääsud matkarajale.

Ettepanek: Kirna raja parkla juurde ning ka teisele raja otsale tuleks paigaldada luhateele ligipääsu takistamiseks looduslikust materjalist tõkkepuud, mis ei pea isegi lukus olema, ja liikluskeelumärgid.

- Selli-Sillaotsa rada peaks valmima 2019. aasta juuliks. Rada on hetkel lammutamisel ja külmade saabudes veetakse materjal välja. Seejärel saab uue raja materjali kohale vedada ning ehitama hakata. 2011. a. rajatud rajalõik tuleb RMK-l oma jõududega korda teha.

Arutelu oli vastakaid arvamusi Selli-Sillaotsa matkaraja külastuskoormuse osas – raja puudumist peeti külastuskoormuse langemise tõttu nii heaks kui looduskülastuse võimaluste piiratuse tõttu halvaks. Oldi üksmeelel, et varasema külastusega võrreldes veel suuremat koormust kindlasti ei soovita ning rada reklaamima ei hakata.

4. Võimalik kraavide taastamine Palupõhja ümbruse niitudel (Avo Rosenvald)

Kogemused on näidanud, et kunagised kuivendusvõrgud Palupõhja külas on viimase 50 aastaga, mil neid pole hooldatud, amortiseerunud. Kuna küla ümbritsevad metsad on kraavituse mõjude hääbumise tõttu hakanud uuesti soostuma, peaks vähemalt osad kraavid puhastama, et säilitada külaelanikele metsa kasutamise võimalus piiranguvõondis. Aga seda tööd tuleks teha käsitsi, mitte kopaga. Paraku rahastab Erametsakeskus vaid kopatööd, mitte käsitööd. Vaja oleks puhastada kuni 0,5 kanti/jm. Iga 8 aasta tagant peaks edaspidi ka jooksvalt hooldama. Kraavide kogumahtu jooksvates meetrites ei oska hetkel prognoosida. Kohalikud elanikud on vastava töö tegemise vajadust rõhutanud.

Pille Tammur arvas, et metsi ei peaks ikkagi kuivendama ning soometsa on igati tore.

Aarne Ader: Käsitööna tundub mõistlik siiski mõned kraavid korda teha ja peaks leidma kompromissi looduskaitse ja inimeste vajaduste vahel.

Urmas Sellis: Loodusele pole kraave vaja, vaid ainult inimesele, et elukeskkonda hoida.

Arvi Põldaas rõhutas, et kohalikele elanikele peab andma võimaluse oma traditsioonilist elulaadi säilitada ja parendada

Ettepanek: Külaelanikud/maaomanikud peaks ise kokku leppima, millised kraavid vajaksid taastamist. Kaili Viilma valmistab kevadeks ette Palupõhja küla kraavivõrgu kaardi ja vaadatakse koos maaomanike ning külaelanikega üle, milline on tegelik vajadus, soov ja valmidus kraave taastada. Seejärel tuuakse tulemus kevadise koostöökogu ette.

5. Taliteede puhastamine (Jaak Volmer)

Vastavalt 2018. augustis toimunud koostöökogu koosolekul kokkulepitule vaadati Jaak Volmeri ja Viljar Ilvese poolt koos Keskkonnaametiga üle puhastamist vajavad ning väärivad taliteede trassid. KeA andis välja vastava tegevusloa vabatahtliku töö korras tegutsemiseks. Tingimuseks oli trassi maksimaalne laius, puidu kohapeale jätmise kohustus, pinnasekahjustuse keeld ning teotste suletuks (varjatuks) jätmise, et vältida teede omavolilist kasutamist mootorsõidukitega. Taliteede marsruute kuskile avalikkusele üles ei panda ega reklaamita. Praeguseks on Rehessaare-Marjassaare trass juba puhtaks tehtud ning tasapisi puhastatakse ka muid trasse. Kõige ilmselt 2019. aastal valmis ei jõuta, aga kõik abilised-vabatahtlikud on teretunud.

Ettepanek: Jaak Volmer ja Viljar ilves kuulutavad koostöökogus välja neile sobivad talgupäevad taliteede puhastamiseks ning huvilised liituvad.

6. Palupõhja Looduskooli tegemistest (Robert Oetjen)

Looduskool on tegutsenud 12 aastat ning toimib täiesti normaalselt, kuigi hetkel veidi talveunes; oodatakse uut kevadet. 2018. aastal oli 61 erinevat sündmust, millele on praeguseks veel paar tükki lisandunud. Pole küll suuri koostöölepinguid, aga Tartu Loodusmaja zooloogiaring on jäänud püskilastajaks, samuti matkarigid, kalastuslaagrid, perelaagrid. Poska Gümnaasium on teinud oma praktikume ja keele ning kirjanduse laagreid, Tamme Gümnaasium teeb välipraktikume, Waldrof Kool on vähemalt 2 nädalat aastas Palupõhjal metsanduspraktikume tegemas ja muud õppetööd korraldamas. Kaitseliit käib noorterühmadega regulaarselt. ELFil on aastas 7 erinevat üritust ka Palupõhjas. Oluline roll on ka välismaistel külalistel, sel aastal loodushelide lindistajatel Hollandist, keda lummas sinne helirohkus, aga pahandasid juurdepääsuteed.

Pille Tammur tegi ettepaneku kaasata Palupõhja kooli tegemistesse ikkagi rohkem ülikoole ja pakkuda neile Palupõhja praktikabaasiks, et koguneks uusi ideid ja tekiks laiem kandepind. Samuti küsis, kas looduskool on ise mõne projekti kirjutanud, et tegevust siia tuua?

Robert Oetjen: Looduskooli vedajad on asjaarmastajad, puuduvad palgalised töötajad ja KIKi rahastamise põhimõtted on muutunud sedavõrd, et projekti kirjutamine on muutunud väga küsitavaks. Eelmisel nädalal istuti ELFIGa maas ning arutati edasisi arenguvõimalusi, aga kindlate tulemusteni veel ei jõutud.

Aarne Ader: Ülikoolidel on enda praktikabaasid olemas ja parktika osakaal on muutunud väga väikeseks. Aga põhikoolidele saab siiski programme rohkem pakkuda. **Peaks Silma Looduskooliga konsulteerima, kuidas nemad oma keskust välja pakuvad**, kuna neil on ajad pidevalt kinni ja suvi välja müüdnud.

Pille Tammur: Ülikoolide praktikabaasiks sobiks ikkagi Palupõhja väga hästi ja tuleks nendega läbi rääkida. Palupõhjale oleks vaja vedurit, st. inimest, kes sellega igapäevaselt ja hingega tegeleks. Äkki oleks abi sihtasutuse moodustamisest, mis saaks rahatust taotleda ja millel oleks laiemad võimalused tegutsemiseks?

7. 2018. a pildiprogramm Sven Začekilt

Alam-Pedja looduskaitseala 2018. aastal nii sõnas, pildis kui videos. Hunnitu valik pilte tema enam kui 2200 pilti sisaldavast kogust nii vee-elustikust, põlengust kui ka tiivulistest pesitsejatest.

8. Jääaja programm Aarne Aderilt

Aarne Aderi ja Urmas Tartese koostatud 20 minuti pikkune muljetavaldav helindatud õppeprogramm jääaja mõjudest ja jälgedest Eesti maastikus ning looduses laiemalt.

KOKKUVÕTE:

- 1. KeA korraldab 2019. aasta kevadel Alam-Pedja koostöökogu liikmetele pikema etteteatamise ajaga Soosaare raba taastamisala külastuse.**
- 2. 2019. aastal arutab RMK veel kord Arvi Põldaas'iga Laashoone piirkonna luhateede võimalikud lahendused läbi, s.h. kaalutakse ka uue luhatee lõigu rajamist metsasihile.**
- 3. Luhateedele peab panema vaid traktoriga liigutatavad betoontökked ja ka liikluskeelumärgid ning tagama järelevalve vähemalt kaks korda nädalas. Laashoonele vaja 2 liiklusmärki – tupik ja sissesõidu keeld, sulgeda tuleks Külaaseme piirkonna uued teetsad, Nasja luhatee ots ja Reku tee (Koosa luha) ots.**
- 4. Kirna raja parkla juurde ning ka teisele raja otsale tuleks paigaldada luhateele ligipääsu takistamiseks looduslikust materjalist tõkkepuud, mis ei pea isegi lukus olema, ja liikluskeelumärgid.**
- 5. Kaili Viilma valmistab kevadeks ette Palupõhja küla kraavivõrgu kaardi ja vaadatakse koos maaomanike ning külaelanikega üle, milline on tegelik vajadus, soov ja valmidus kraave taastada. Seejärel tuuakse tulemus kevadise koostöökogu ette.**
- 6. Jaak Volmer ja Viljar Ilves kuulutavad koostöökogus välja neile sobivad talgupäevad taliteede puhastamiseks ning huvilised liituvad.**
- 7. Kaasata Palupõhja kooli tegemistesse ikkagi rohkem ülikoole ja pakkuda neile Palupõhja praktikabaasiks, et koguneks uusi ideid ja tekiks laiem kandepind**
- 8. Palupõhja looduskool peaks Silma Looduskooliga konsulteerima, kuidas nemad oma keskust välja pakuvad, et rohkem põhikoole kaasata**
- 9. 2019. a. kavandatud luhahoolduse erinevate võtete mõjude uuringute projekti tuleks kaasata kohalikud maahooldajad ning nii Ilmatsalu luhta kui Pikknurme luhta tuleks kavandada taastamisalade seire.**